

Hallstahammars kommun
kundcenter@hallstahammar.se

2020-05-12
Dnr 400-2019:5616

Rektor Ann-Sophie Gunzel Wahlström
ann-sophie.gunzelwahlstrom@hallstahammar.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolors arbete med
lärande för hållbar utveckling vid Parkskolan i
Hallstahammars kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av skolors arbete med lärande för hållbar utveckling. Bakgrunden till granskningen är att Sverige genom Agenda 2030 förbundit sig att senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling. Hållbar utveckling berör sociala/kulturella, ekonomiska och ekologiska/miljömässiga perspektiv. Kvalitetsgranskningen syftar därför till att bedöma med vilken kvalitet skolor arbetar för att lärande för hållbar utveckling ska präglade utbildningen i sin helhet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar styrningen och organisationen förutsättningar för ett lärande för hållbar utveckling som präglar utbildningen i sin helhet?
2. I vilken utsträckning hanteras frågor som berör hållbar utveckling på ett sätt som ger eleverna, i årskurserna 7-9, möjlighet till delaktighet och inflytande?

Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 1.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Parkskolan, i Hallstahammars kommun, ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Parksskolan den 3 och 4 mars 2020. Besöket genomfördes av Ann Edvinsson och Jenny Bergman Westling.

Intervjuer genomfördes med lärare och elever från tre arbetslag, rektorn och en intervju med övriga personalgrupper bestående av följande professioner: speciallärare, ledningsadministratör, skolbibliotekarie, fritidsledare samt lärare som arbetar med nyanlända. Totalt genomfördes åtta intervjuer.

Beslut:

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

Rektors styrning

- Rektorn behöver både synliggöra uppdraget och styra arbetet gällande lärande för hållbar utveckling övergripande i utbildningen samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande.

Strukturer för samverkan

- Rektorn behöver se till att det finns förutsättningar för personalen att samverka ytterligare när det gäller lärande för hållbar utveckling.

Kunskap och medvetenhet

- Rektorn behöver se till att alla lärare har tillräckliga kunskaper och medvetenhet för ett arbete med lärande för hållbar utveckling.

Elevernas delaktighet och inflytande

- Rektorn och lärare bör se till att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande när det gäller lärande för hållbar utveckling.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2020-12-14 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 2) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2019:5616) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Rektors styrning

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektorn styr och tydliggör skolenhetens arbete med lärande för hållbar utveckling. Enligt skollagen har rektorn ett särskilt ansvar för att se till att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen. Agenda 2030 är en sådan överenskommelse. Därför granskas om rektorn styr arbetet så att lärarna och övrig personal har en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling innebär och hur det relaterar till övergripande läroplansmål. Vidare granskas om skolan har en konkretiserad ambition relaterad till lärande för hållbar utveckling som beskriver vad skolan vill uppnå inom lärande för hållbar utveckling. Granskningen omfattar också att arbetet följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet och att behov av kompetensutveckling tillgodoses. Vidare granskas om rektorns styrning innebär att all personal ges utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till skolans arbete med lärande för hållbar utveckling.

Gemensam förståelse och konkretiserad ambition saknas

Av granskningen framkommer att lärarna och övrig personal inte har en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling innebär och hur det relaterar till övergripande läroplansmål.

Rektorn har inte genomfört några insatser som syftat till att ge lärarna och övrig personal en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling innebär, och hur detta relaterar till de övergripande läroplansmålen. Lärarna berättar att det inte finns någon uttalad förståelse för vad lärande för hållbar utveckling innebär men att alla jobbar med hållbar utveckling utifrån sitt eget ämne eftersom det står skrivet i kursplanerna. De har dock inte diskuterat med varandra vad lärande för hållbar utveckling innebär och har således inte heller fått en gemensam förståelse för vad det skulle innebära för skolan. Även i intervju med övrig personalgrupp, bestående av speciallärare, ledningsadministratör, skolbibliotekarie, fritidsledare samt lärare som arbetar med nyanlända, framkommer att de inte tydligt arbetar med lärande för hållbar utveckling men att inslag om lärande för hållbar utveckling finns i det centrala innehållet för varje ämne. Rektorn uppger att hon inte tror att det finns en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling innebär och att området aldrig har identifierats tillsammans med lärarna. Rektorn uttrycker dock att det finns en samsyn inom respektive profession, till exempel lärarna i samhällsorienterade ämnen och fritidsledarna, men att det inte finns någon gemensam förståelse som omfattar all personal. I intervjuer framkommer att de på skolan genomfört en stor specialpedagogisk kompetensutvecklingsinsats under en längre tid för att förbättra

kunskapsresultaten och att det på grund av det inte funnits utrymme för fokus på något annat område, till exempel lärande för hållbar utveckling.

Av granskningen framkommer att skolan har en vision, den beskriver dock inte vad skolan vill uppnå inom lärande för hållbar utveckling. Vidare framgår det av granskningen att det på skolenheten saknas ett arbete där lärande för hållbar utveckling kontinuerligt följs upp och utvärderas inom ramen för skolenhetens systematiska kvalitetsarbete.

Rektorn anger i den information som Skolinspektionen tagit del av inför granskningen att den ovan nämnda satsningen på specialpedagogik inleddes med ett visionsarbete som mynnade ut i visionen *Framtiden börjar här*. Rektorn berättar att eftersom de har erfarenheter från det tidigare visionsarbetet tror hon att de kan "bygga in" ett arbete med lärande för hållbar utveckling i deras ordinarie arbete. Då det i intervjuer framkommit att skolan inte arbetat med lärande för hållbar utveckling övergripande i utbildningen har det inte heller funnits något att följa upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Rektorn berättar att de i och med Skolinspektionens granskning fått upp ögonen för att de inte har en plan för arbetet med lärande för hållbar utveckling. Vi har inte haft fokus på det helt enkelt, säger rektorn.

Personalens kompetensbehov behöver tillgodoses

Av granskningen framgår att det inte skett någon särskild kompetensutvecklingsinsats när det gäller lärande för hållbar utveckling. På så vis har inte ett eventuellt behov av kompetensutveckling kunnat tillgodoses.

Lärarna och övrig personal uppger att de inte har fått någon kompetensutveckling kopplad till lärande för hållbar utveckling eftersom det har varit fokus på den specialpedagogiska kompetensutvecklingsinsatsen. Vidare berättar lärarna att det är upp till dem själva att önska vad de vill ha kompetensutveckling inom och att det inte brukar vara några större problem att få det. Flera lärare berättar att de, genom sin lärarutbildning, fått kunskaper om hållbar utveckling, men att det var många år sedan. Några lärare menar att kunskaper om hållbar utveckling kommer sig naturligt för dem eftersom det ingår i deras ämne. Andra lärare uttrycker att hållbar utveckling är ett svårt och komplext område. Rektorn har inte gjort någon inventering av vilken kompetens som finns bland lärare och övrig personal på skolan eller vilken kompetensutveckling som eventuellt skulle behövas för att kunna jobba med lärande för hållbar utveckling. Rektorn berättar att hon inte sett något behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling hittills men om de skulle sätta fokus på det området skulle behovet av kompetensutveckling uppkomma, bland annat genom önskemål från personalen.

Personalen behöver ges utrymme för ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Av granskningen framgår enligt vad som anges ovan att skolan inte arbetar övergripande i utbildningen med lärande för hållbar utveckling. Rektorn har därför, enligt vad som framkommer i granskningen, inte sett till att all personal fått utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till ett sådant arbete.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver både synliggöra uppdraget och styra arbetet gällande lärande för hållbar utveckling övergripande i utbildningen samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande.

Av Skolinspektionens granskning framgår att rektorn i sin styrning inte i tillräcklig omfattning tydliggjort vad uppdraget med lärande för hållbar utveckling innebär. Rektorn behöver därför tydliggöra vad uppdraget med lärande för hållbar utveckling innebär och tillsammans med lärare och övrig personal utveckla skolans arbete med detta. I detta ingår att se till att tillräckliga förutsättningar för arbetet skapas. Detta kan till exempel vara att personalen får tid att diskutera vad lärande för hållbar utveckling innebär och hur det relaterar till övergripande läroplansmål för att på så sätt skapa en gemensam förståelse för begreppets innebörd samt att personalen får relevant kompetensutveckling. Enligt läroplanen har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.¹

I arbetet med att utveckla skolans arbete med lärande för hållbar utveckling ingår också att arbeta fram en strategi eller vision. Detta är ett viktigt kvalitetskriterium för att nå specifika mål med arbetet för lärande för hållbar utveckling.² Att skolan redan har erfarenhet att utarbeta en vision bör ses som en fördel i det kommande arbetet med att utveckla lärande för hållbar utveckling. Viktigt är dock att eleverna bör involveras i detta arbete då just delaktighet och inflytande från eleverna är en

¹ Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar

² Mogren, Anna. (2017). *Implementering av lärande för hållbar utveckling: En studie av rektors förståelse av kvalitet i skolans organisation*. Licentiatuppsats, Karlstad University Studies, 2017:39. Karlstad: Karlstads universitet.

viktig del i arbetet med lärande för hållbar utveckling³ (mer om elevernas delaktighet och inflytande återkommer nedan).

Att skolans arbete med lärande för hållbar utveckling sedan följs upp och utvärderas är också en viktig kvalitetsaspekt. Det är enligt skollagen rektorn som ansvarar för att det systematiska kvalitetsarbetet på skolenheten genomförs.⁴ Här är det också viktigt att komma ihåg att det systematiska kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever.

Arbetet med lärande för hållbar utveckling ska styras och ledas av rektorn.⁵ Rektorns styrning bör innebära att all personal få utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till ett arbete med lärande för hållbar utveckling. Det kan exempelvis handla om att ansvarsområden fördelas bland personalen, eller att personalen är delaktiga i diskussioner kring och har möjlighet att påverka sådant som formulering av mål, beslut om prioriteringar och arbetssätt med mera.

Strukturer för samverkan

Inom detta område granskas om det för arbetet med lärande för hållbar utveckling finns strukturer som främjar samverkan mellan lärare när det gäller planering, överlämning mellan skolåren samt genomförande och utveckling av undervisningen. Bland annat är det väsentligt att för att få till stånd ämnesövergripande samarbeten. Därför granskas om rektorn som ledare för den pedagogiska verksamheten skapar strukturer som främjar samverkan. En annan viktig del som ingår i granskningen är om och hur övriga personalgrupper involveras i arbetet så att lärande för hållbar utveckling omfattar hela utbildningen.

Förutsättningar för samverkan finns men omfattar inte ett arbete med lärande för hållbar utveckling

Av granskningen framgår att det finns strukturer som ger lärarna vissa förutsättningar för samverkan, dock omfattar den inte planering, genomförande och utveckling av undervisning inom lärande för hållbar utveckling. Som nämnts ovan arbetar lärarna dock med hållbar utveckling utifrån kursplanemålen inom ramen för respektive ämne. Vidare framgår det av granskningen att lärarna upplever sig ha möjlighet att ta hjälp av sina kollegor för att hantera didaktiska dilemman eller för

³ Skolverket. (2020). *Utmärkelsen Skola för hållbar utveckling*. Hämtad från www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/utmärkelsen-skola-for-hallbar-utveckling

⁴ 4 kap. 4 § skollagen.

⁵ 2 kap. 9-10 §§ skollagen, 4 kap. 4 § st 2 skollagen och Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar

att utveckla sin undervisning. Dock är inte detta kopplat till ett arbete med lärande för hållbar utveckling.

Lärarna berättar att de har avsatt tid då arbetslaget träffas där elevfrågor samt praktiska frågor behandlas. Lärarna berättar dock att de inte har så mycket tid för att planera ämnesvis eftersom den tiden läggs på kompetensutveckling inom specialpedagogik. Enligt lärarna har inte rektorn styrt för att frigöra mer tid för samverkan men de tror att det nästa år antagligen blir mer tid för det eftersom deras satsning på specialpedagogik är klar då. Lärarna uttrycker en önskan om mer tid för samverkan och poängterar att det finns mycket synergieffekter i ämnesövergripande arbete. När det gäller ämnesövergripande arbete vid tiden för Skolinspektionens besök berättar lärarna att det ofta sker ad hoc genom spontana möten, till exempel på en rast, där de kan stämma av med varandra. Rektorn berättar att det ämnesövergripande arbetet överlag just nu är avhängigt enskilda individer eftersom de inte haft fokus på det utan satsat på specialpedagogiken för att höja resultaten.

Lärarna berättar vidare att de kan hitta stöd hos sina kollegor men att de mer diskuterar andra dilemman, såsom didaktiska dilemman, än dilemman som är kopplade till lärande för hållbar utveckling. De berättar också att när de diskuterar dilemman är det inget som är planerat. Istället förekommer att det sker spontant, i exempelvis lunchrummet. I och med att den specialpedagogiska satsningen tar mycket tid i anspråk handlar mycket om att lösa praktiska problem under den lilla tid som finns över att träffas på, säger rektorn. Hennes bild är att lärarna hittar annan tid för att samverka, till exempel genom att kommunicera digitalt där man bland annat delar dokument med varandra.

Aktiviteter kopplat till lärande för hållbar utveckling som involverar övrig personal behöver utvecklas

Av granskningen framkommer att det inte i tillräcklig omfattning förekommer aktiviteter kopplat till lärande för hållbar utveckling som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper på skolan.

Representanterna för övrig personalgrupp berättar att de samverkar med lärarna, till exempel träffar de arbetslagen varje vecka. Lärarna berättar också att de samverkar med övrig personal på skolan i olika sammanhang. Till exempel är vissa av representanterna involverade i lärarnas undervisning då de arbetar i resursteamet, men att de inte har haft någon diskussion om hållbar utveckling tillsammans. Ett ytterligare exempel på samverkan mellan lärare och övrig personal på skolan som framkommer i flertalet intervjuer är de aktiviteter som personalen på skolan genomför tillsammans, där slutmålet är en vandring som genomförs med elever i årskurs 9. I intervjuer framkommer att dessa aktiviteter har vissa inslag av lärande för hållbar utveckling. Rektorn berättar att det handlar om att bli en fungerande sam-

hållsmedborgare och att de i detta arbete fokuserar mycket på första och andra kapitlet i läroplanen. Rektorn ger ytterligare exempel på aktiviteter som genomförts på skolan kopplat till hållbar utveckling, exempelvis har måltidsenheten arbetat kring ett tema kallat BFF – Best Food Forever. Detta skedde dock inte i samverkan med annan personal på skolan, dock delades ett pedagogiskt material med lärarna. Flera av lärarna använde materialet i sin undervisning för att få igång diskussioner kring klimatsmart mat och hållbar mathållning.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver se till att det finns förutsättningar för personalen att samverka ytterligare när det gäller lärande för hållbar utveckling.

Av Skolinspektionens granskning av Parkskolan framkommer att det finns vissa förutsättningar för lärarna att samverka. Eftersom skolan inte har arbetat med lärande för hållbar utveckling har rektorn emellertid inte tydliggjort att samverkan skall omfatta ett arbete med lärande för hållbar utveckling. Goda förutsättningar för samverkan har särskilt stor betydelse i arbetet med lärande för hållbar utveckling eftersom arbetet rymmer ämnesövergripande perspektiv och berör utbildningen i sin helhet. Som ledare för den pedagogiska verksamheten är rektor ytterst ansvarig för att sådana strukturer finns. Strukturerna bör ge utrymme för lärarna att ta egna initiativ och utforma samarbetet utifrån sina behov, snarare än att vara bestämda uppifrån. Det är även viktigt att övriga personalgrupper också kan involveras så att lärande för hållbar utveckling omfattar hela utbildningen.⁶

Då skolan inte arbetat med lärande för hållbar utveckling har det inte heller förekommit aktiviteter kopplat till lärande för hållbar utveckling som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper på skolan. Det ovan beskrivna arbetet som mynnar ut i en vandring är dock ett exempel på en aktivitet som kan ses som en del i ett arbete med lärande för hållbar utveckling. Även arbetet kring temat Best Food Ever är exempel på en aktivitet som kan kopplas till lärande för hållbar utveckling. Dock skulle samarbetet mellan lärare och måltidspersonal kunna bli tydligare.

⁶ Caiman m.fl. (2018). Hela skolan för hållbar utveckling. *Lärportalen. Modul: Hållbar utveckling* Del 8: Hela skolan för hållbar utveckling

Kunskap och medvetenhet

Genom undertecknandet av Agenda 2030 har Sverige förbundit sig att säkerställa att alla elever ska få kunskap om och färdigheter för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling. Det är därför viktigt att lärarna har sådan kännedom om de globala målen och de nationella miljökvalitetsmålen så att undervisningen speglar bredden i begreppet lärande för hållbar utveckling genom de tre aspekterna ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Inom ramen för detta är en viktig del i granskningen att undersöka om lärarna kan hantera didaktiska dilemman, utmaningar och risker i samband med undervisningen och elevernas utbildning.

Lärarnas kännedom om Agenda 2030 och de nationella miljökvalitetsmålen behöver utvecklas.

Av granskningen framgår att lärarna inte har sådan kännedom om de globala målen och de nationella miljökvalitetsmålen så att undervisningen speglar bredden i begreppet lärande för hållbar utveckling genom de tre aspekterna ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet.

Lärarna säger att de har låg kännedom om de globala målen och att de inte har pratat om Agenda 2030. Några av lärarna har dock noterat att kommunen använt sig av de olika symbolerna för de globala målen i olika dokument, bland annat i ett dokument kallat *måldokument* där barn- och utbildningsnämndens mål presenteras. I dokumentet förekommer flera av de globala målens symboler men hur de lokala målen kopplas till de globala framgår inte. Vidare säger lärarna att de inte heller känner till de nationella miljökvalitetsmålen. Representanterna för övrig personalgrupp berättar att de på skolan pratat om Agenda 2030 under en arbetsplats-träff i samband med att de pratade om kommunens och nämndens mål.

Trots att lärarna säger sig ha låg kännedom om de globala målen i sig redogör de i olika utsträckning för de tre perspektiven, ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet, vid olika tillfällen under intervjuerna. Som nämnts ovan berättar flera av lärarna att de läst om hållbar utveckling när de studerade till lärare, dock var det då mest fokus på miljöperspektivet. Just miljöperspektivet är lättare att ta upp i undervisningen än de två andra, det vill säga de sociala och ekonomiska perspektiven, säger flertalet lärare medan några andra säger att de mest utgått från det sociala perspektivet i sin undervisning. Lärarna poängterar att det kan bero på vilket ämne respektive lärare undervisar i. Några andra lärare uttrycker att de inte riktigt vet vad de olika perspektiven betyder. En lärare säger att hen absolut vill lära sig mer eftersom de måste jobba mer med hållbar utveckling i svensk skola framöver. Med utgångspunkt i hur lärarna jobbar med läroplanen och ämnena berättar rektorn att hon tror att lärarna samt övrig berörd personal har tillräckliga kunskaper för att arbeta med de tre perspektiven, ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet.

Dock har ingen insats genomförts för att öka lärarnas kännedom om de globala målen samt de tre olika perspektiven av hållbar utveckling.

Enligt den skriftliga information som Skolinspektionen tagit del av inför granskningen framgår det att Hallstahammars kommun under förra året utbildat alla chefer inom de globala målen och Agenda 2030. Rektorn berättar att planen är att arbeta vidare med detta på skolan och att arbetet kommer inledas under deras nästa arbetsplatsträff. Vi behöver också forma en plan för det arbetet inom vårt systematiska kvalitetsarbete, säger rektorn.

En medveten reflektion kring didaktiska utmaningar kopplat till lärande för hållbar utveckling saknas

Av granskningen framgår att lärarna inte ger uttryck för en medveten reflektion kring vad de didaktiska utmaningarna som lärande för hållbar utveckling innebär i relation till deras undervisning.

Eftersom skolan, enligt ovan, inte arbetat med lärande för hållbar utveckling har det inte heller funnits förutsättningar för lärarna att tillsammans diskutera vilka didaktiska utmaningar som följer med ett sådant arbete. Trots att lärarna inte haft förutsättningar för att diskutera didaktiska dilemman resonerar de under intervju kring olika didaktiska utmaningar som till exempel att ta tillvara elevernas intressen och engagemang kan innebära. Lärarna berättar att det är väldigt stor skillnad mellan engagemanget hos eleverna, att vissa är pålästa och andra inte alls, och att det gäller att ta tillvara på engagemanget när det visar sig. En lärare berättar att det roligaste är när man tar fatt i de tankar som poppar upp hos eleverna och att det är då som eleverna är som mest engagerade.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver se till att alla lärare har tillräckliga kunskaper och medvetenhet för ett arbete med lärande för hållbar utveckling.

Av Skolinspektionens granskning framgår att rektorn inte har säkerställt att alla lärare har sådan kännedom om de globala målen och de nationella miljökvalitetsmålen så att undervisningen speglar bredden i begreppet lärande för hållbar utveckling genom de tre aspekterna ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Lärares kännedom om de globala målen och de nationella miljökvalitetsmålen kan här ses som en förutsättning för att eleverna genom undervisningen ska få kunskaper om dem samt för att lärarna i sin undervisning ska kunna spegla bredden i begreppet hållbar utveckling samt innefatta de tre olika perspektiven i den.

Då skolan inte arbetat med lärande för hållbar utveckling har det inte heller funnits förutsättningar för lärarna att tillsammans diskutera vilka didaktiska utmaningar som följer med ett sådant arbete. En diskussion kring didaktiska utmaningar skulle kunna utgå från hur lärarna genomför sin undervisning och om de val de gör innebär att undervisningen är normerande, faktabaserad eller pluralistisk. Diskussioner kring detta skulle också kunna utgå från de didaktiska grundfrågorna *vad*, *hur* och *varför* för att reflektera över vad man vill att eleverna ska lära sig och göra sina val utifrån det. Vilka val lärare gör kan ses som en didaktisk utmaning eftersom valen lärare gör får konsekvenser för vad eleverna lär sig.⁷ Det är därför viktigt att lärarna också reflekterar över vilka uppfattningar de själva har.⁸

Även det som lärarna resonerar kring när det kommer till att ta tillvara på elevernas intresse och engagemang kan ses som en didaktisk utmaning. En aspekt som sätter ramarna för elevers delaktighet handlar om det regelverk som reglerar elevers möjligheter till delaktighet och inflytande, inklusive skolledningens och lärarens professionella makt. En annan aspekt berör pedagogiska frågor, där inflytande ses som ett sätt för människor att skapa mening. En utmaning utifrån detta skulle kunna bestå i att som lärare avgöra när elever ska ges möjlighet att förhandla om hur undervisningen ska genomföras och vilka gränser det finns för inflytande och delaktighet.⁹

Elevernas delaktighet och inflytande

Inom detta område granskas i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling. Med delaktighet och inflytande avses här att lärandet upplevs som relevant och meningsfullt för eleverna, att undervisningen präglas av ett kritiskt förhållningssätt och ett öppet klimat samt att eleverna ges möjlighet till aktiv delaktighet i genomförandet av utbildningen.

Eleverna upplever till viss del att lärandet är relevant och meningsfullt dock saknas koppling till lärande för hållbar utveckling

Granskningen visar att lärandet till viss del upplevs som relevant och meningsfullt för eleverna men att undervisningen och andra aktiviteter inom utbildningen inte i

⁷ Malmberg, C. (2016). Intressekonflikter och handlingskompetens. *Lärportalen. Modul: Hållbar utveckling*. Del 1: Didaktiska perspektiv på hållbar utveckling.

⁸ Hasslöf, H. (2018). Representation – Hur ser vi på världen? *Lärportalen. Modul: Hållbar utveckling*. Del 2: Hur representerar vi världen?

⁹ Alerby, E & Bergmar, U. (2019). Elevernas delaktighet och inflytande: vad är det och varför är det viktigt? *Lärportalen Modul: Delaktighet och inflytande i undervisningen*. Del 1: Delaktighet och inflytande. Vad är det och varför är det viktigt?

tillräcklig omfattning ger eleverna möjlighet att bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv.

Eleverna berättar att de för det mesta tycker att deras lektioner är viktiga och intressanta. Detta är dock inte kopplat till ett arbete om lärande för hållbar utveckling, säger de. Eleverna i en av intervjugrupperna berättar att de upplever att lärarna lägger märke till frågor som engagerar och är viktiga för dem men att lärarna inte tar upp det i undervisningen. Som exempel nämns att de i samhällskunskapen läst om vilka länder som är mest jämställda, men att eleverna inte fått någon fråga om hur de tror att det kan bli mer jämställt. Eleverna tycker också att de får ta reda på mycket saker själva. Det vore bra om vi fick information om saker som händer i världen nu, inte bara historiskt, det hade jag tyckt var mer intressant, säger en av eleverna. Eleverna skulle vilja gå djupare i ämnen, till exempel genom att prata om olika energikällor och vilka konsekvenser respektive energikälla medför i relation till hållbar utveckling. Vi pratar om hur olika saker funkar men vi pratar inte om hur vi kan förbättra vårt samhälle, säger en av eleverna.

Lärarna berättar att elevernas engagemang varierar stort. Vissa elever är väldigt engagerade i frågor som rör hållbar utveckling, medan andra inte alls är intresserade, utan lär sig för att jag säger det, berättar en av lärarna. Lärarna berättar vidare att många elever lär sig i teorin men att om de, till exempel ska koppla detta till sitt eget konsumtionsmönster, då förstår de inte alltid. Eleverna är inte riktigt där de inser att deras agerande kan ha effekt, säger en av lärarna. Rektor säger att hon är förvånad över att de inte har mer engagemang från eleverna med tanke på vad som händer i samhället och poängterar att de vuxna i skolan har ett ansvar att belysa frågor om hållbar utveckling och visa för eleverna att man kan engagera sig.

Undervisningen präglas till viss del av ett kritiskt förhållningssätt och öppet klimat

Av granskningen framgår att undervisningen delvis präglas av ett kritiskt förhållningssätt och öppet klimat. Av granskningen framkommer också att eleverna inte upplever att olika synsätt och perspektiv bidrar till fördjupade diskussioner.

Eleverna beskriver att de arbetat med källkritik, exempelvis i ämnet svenska där de förra året läste texter och då skulle ta reda på förstahandskällan samt undvika vissa sidor på nätet. Man ska inte tro på allt man läser, berättar eleverna. Vidare berättar eleverna att det oftast handlar om att hitta ett rätt svar snarare än att de får olika perspektiv på saker, förutom i ämnet samhällskunskap. Det känns inte som att man får många alternativ till rätta svar i andra ämnen än i samhällskunskapen, säger en av eleverna. Vidare efterfrågar eleverna fler arbeten där de får använda sin kreativitet och att tänka och fundera mer. Eleverna vill dela med sig med andra om hur de tänker och få höra hur andra resonerar. De vill inte få en skriftlig uppgift där de själva ska resonera utan vill hellre arbeta med samarbetsövningar, värderingsövningar och diskussioner i helklass. Eleverna berättar att de förstår andra människor

bättre utifrån såna övningar. Det är sånt vi inte pratar om så ofta men det är jätteintressant, säger en av eleverna. Ett exempel på ett sådant inslag var, enligt eleverna, *etik och moral*. Eleverna beskriver att de då fick göra en fyra-hörn-övning för att sedan diskutera och höra andras perspektiv och sätt att tänka.

Eleverna ges till viss del praktiska erfarenheter av delaktighet och inflytande

Av granskningen framkommer att eleverna delvis ges praktiska erfarenheter av deltagande och inflytande i genomförandet av olika delar av utbildningen. Då skolan, enligt ovan, inte arbetat med lärande för hållbar utveckling har dock inte eleverna haft möjlighet att bidra till en hållbar utveckling genom att de fått vara med och påverka.

Eleverna berättar att det beror på hur lärarna lagt upp det om de får praktiska erfarenheter av inflytande och delaktighet. Enligt eleverna får de framförallt vara med och bestämma upplägget av och i vilken ordning de ska genomföra saker under lektionerna. Även lärarna berättar att de låter eleverna få inflytande över i vilken ordning de ska göra saker, redovisningsform eller när de ska lämna in en uppgift. Lärarna resonerar också om att alla elever måste komma till tals om de ska lyssna på dem. Ett sätt att lyssna på eleverna, som lärarna berättar om, är att erbjuda en bredd av aktiviteter som möter alla elever. En lärare berättar att hen inte skulle behöva planera en enda lektion om hen lyssnade på eleverna eftersom de har många bra idéer. Lärarna berättar vidare att eleverna inte alltid är medvetna om när de får vara med och påverka. En lärare berättar att hen därför försöker visa att inflytandet handlar om kunskaper som eleverna behöver kunna för att föra fram sina åsikter. Rektorn berättar att det är en utmaning att ge eleverna praktisk erfarenhet av delaktighet och inflytande och att hon inte säkerställt att eleverna ges detta.

I intervjuer framkommer att eleverna har möjlighet att påverka inom ramen för klass- och elevråd, det framkommer dock i intervjuer att det inte handlar om hållbar utveckling utan frågorna som lyfts på elevrådet handlar mer om till exempel hur det ska se ut i skolan och att eleverna vill ha ett annat betalsätt i skolans cafeteria. Upplevelsen av hur långt möjligheten att påverka via klass- och elevråd sträcker sig skiljer sig dock åt bland de intervjuade eleverna.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn och lärare bör se till att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande när det gäller lärande för hållbar utveckling.

Av Skolinspektionens granskning framgår det att eleverna inte i tillräcklig omfattning ges praktiska erfarenheter av deltagande och inflytande i genomförandet av

olika delar av utbildningen. Rektorn tillsammans med lärarna på Parkskolan behöver utveckla verktyg och arbetssätt för att göra eleverna mer delaktiga i arbetet med att formulera mål, planera, genomföra och utvärdera lärandet för hållbar utveckling för att på så sätt öka elevernas delaktighet och inflytande. Att utveckla elevernas handlingskompetens är en central del av lärande för hållbar utveckling och kan beskrivas som att utbildningen inte stannar vid att ge kunskaper om tillstånden i världen, utan också främjar elevernas vilja och förmåga att påverka utvecklingen i en hållbar riktning.¹⁰

För att lärandet ska upplevas som relevant och meningsfullt för eleverna innefattas här att de genom undervisning och andra aktiviteter inom utbildningen får möjlighet att bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv.¹¹ Det är därför viktigt att ta tillvara elevernas intressen och engagemang. En undervisning som inte tar vara på detta riskerar att missa målet, att främja elevernas vilja och förmåga att vara med och påverka samhällets utveckling i hållbar riktning.

Att undervisningen präglas av ett kritiskt förhållningssätt och öppet klimat utgår från att eleverna upplever att allas tankar och idéer tas på allvar och bidrar till att fördjupa diskussioner, att det i undervisningen framkommer olika perspektiv och intressekonflikter och att eleverna i låg utsträckning upplever att lärandet handlar om att hitta ett enda rätt svar. När undervisningen i alltför låg utsträckning ger utrymme för flera perspektiv och eftersträvar konsensus i stället för att synliggöra intressekonflikter finns en risk att förståelsen av begreppet handlingskompetens reduceras till viljan att göra "rätt".¹²

För att elevers delaktighet och inflytande i skolan ska bli en realitet bör lärarna involvera elever på ett konkret sätt i undervisningen samt utbildningen. Eftersom inflytandet ska vara påtagligt, det vill säga tydligt för eleverna, räcker det inte med att läraren själv planerar undervisningen, med hänsyn till elevernas intressen och tidigare erfarenheter. Detta kan ses som ett indirekt elevinflytande och för att inflytandet ska vara äkta behöver eleverna stimuleras till att ta aktiv del i planering och utvärdering av undervisningens arbetssätt, arbetsformer och innehåll samt andra aktiviteter i utbildningen.

I ett arbete med lärande för hållbar utveckling är det viktigt med en utbildning där eleverna tas på allvar, där de känner sig lyssnade på, har ett reellt inflytande, men också övas i ett kritiskt förhållningssätt och demokratiska arbetsformer.

¹⁰ Almers, Ellen (2009). *Handlingskompetens för hållbar utveckling: Tre berättelser om vägen dit*. Diss. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.

¹¹ Malmberg, C. (2016). Intressekonflikter och handlingskompetens. *Lärportalen. Modul: Hållbar utveckling Del 1: Didaktiska perspektiv på hållbar utveckling*.

¹² Malmberg, C. (2016). Intressekonflikter och handlingskompetens. *Lärportalen. Modul: Hållbar utveckling. Del 1: Didaktiska perspektiv på hållbar utveckling*.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Beslutsfattare
Signerat av: Roland Fallström

X Jenny Bergman Westling

Föredragande
Signerat av: Jenny Bergman Westling

I handläggningen av ärendet har även utredaren Ann Edvinsson och undervisningsrådet Elisabeth Fogelberg deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolors-arbete-med-larande-for-hallbar-utveckling/>

Bilaga 1: Författningsstöd

Rektors styrning

Författningsstöd

1 kap. 4 §, 2 kap. 9-10 och 34 §§ och 4 kap. 4-7 och 14 §§ skollagen (2010:800)
Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen
och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande
värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, En likvärdig
utbildning, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag, Varje skolas
utveckling
2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8.
Rektorns ansvar

Strukturer för samverkan

Författningsstöd

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag, Varje skolas
utveckling
2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2. Kunskaper, 2.5 Övergång och samverkan,
2.6. Skolan och omvärlden, 2.8. Rektorns ansvar

Kunskap och medvetenhet

Författningsstöd

2 kap. 9 och 34 §§ skollagen
Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Varje skolas utveckling
2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8. Rektorns ansvar

Elevernas delaktighet och inflytande

Författningsstöd

1 kap. 5 § och 4 kap. 9 och 13 §§ skollagen
Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning, Rättigheter
och skyldigheter, Skolans uppdrag, God miljö för utveckling och lärande
2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3
Elevernas ansvar och inflytande, 2.8. Rektorns ansvar

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning

Rektors styrning: Rektorn behöver både synliggöra uppdraget och styra arbetet gällande lärande för hållbar utveckling övergripande i utbildningen samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Strukturer för samverkan Rektorn behöver se till att det finns förutsättningar för personalen att samverka ytterligare när det gäller lärande för hållbar utveckling.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Kunskap och medvetenhet Rektorn behöver se till att alla lärare har tillräckliga kunskaper och medvetenhet för ett arbete med lärande för hållbar utveckling.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Elevernas delaktighet och inflytande Rektorn och lärare bör se till att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande när det gäller lärande för hållbar utveckling.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: